

Rozwój dyscypliny ujeżdżenia w Polsce w okresie po II wojnie światowej

Karolina Szulc, Anna Albera-Łojek, Jacek Łojek

*Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk o Zwierzętach,
Katedra Szczegółowej Hodowli Zwierząt, ul. Ciszewskiego 8, 02-786 Warszawa*

Profesjonalnie przeprowadzone szkolenie ujeżdzeniowe stanowi niezbędną bazę i podstawę użytkowania koni w każdej dyscyplinie sportu jeździeckiego. Celem ujeżdżenia jest zmierzanie do osiągnięcia harmonijnego rozwoju naturalnych, wrodzonych zdolności ruchowych konia, zaprezentowania chodów pełnych ekspresji, gracji, wdzięku i precyzji, wyrobienia posłuszeństwa, zrównoważenia, dążności do ruchu naprzód. To także uzyskanie pełnego porozumienia między koniem a jeźdźcą, umożliwiającego współpracę i akceptowanie wymagań stawianych zwierzęciu. Stopień ujeżdżenia charakteryzują: poziom osiągniętej swobody i regularności chodów, lekkości przodu i zaangażowania zadu, elastyczności i rozluźnienia, harmonii i lekkości ruchów. Stosowanie pomocy jeździeckich powinno być dyskretnym, prawie niewidocznym, szyfrem porozumienia pomiędzy człowiekiem i koniem (Mickunas, 1967).

Początki dyscypliny ujeżdżenia w Polsce

Dyscyplina ujeżdżenia rozwijała się w Polsce w sposób dość szczególny. Znaczącą przeszkodą był brak bazy w postaci tradycji jej uprawiania, a tym samym źródeł wiedzy na temat zasad i prawideł szkoleniowych. Fakty te nie stały jednak na przeszkodzie w osiągnięciu przez polskich zawodników w okresie pół wieku poziomu umiejętności, który umożliwił podjęcie równorzędnej rywalizacji na arenie międzynarodowej w zawodach rangi mistrzostw świata, pucharów świata i igrzysk olimpijskich. W kraju istniała populacja koni z predyspozycjami do dresażu (fr. dressage – ujeżdżenie), ale przede wszystkim

pojawiła się grupa zawodników, a może bardziej zapaleńców i pasjonatów, którzy rozpoczynając z bagażem dobrych chęci i mnóstwem „znaków zapytania” w kwestiach merytorycznych osiągnęli ostatecznie poziom europejski. Nie sposób nie wspomnieć o osobach Mariana Kowalczyka, Bogusława Misztala, Elżbiety Morciniec, Andrzeja Orłosia, Antoniego Pacyńskiego, Anny Piaseckiej, Andrzeja Sałackiego, Krzysztofa Tomaszewskiego, Wandy Wąsowskiej, Józefa Zagora i Adama Jończyka. Równolegle z karierą zawodniczą pełnili obowiązki trenerów, dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem a nawet końmi z młodymi zawodnikami, z których stworzyli grupę profesjonalistów w dziedzinie dresażu. Ujeżdżenie stawało się dyscypliną na tyle popularną, że zwiększała się liczba zawodników postrzegających je jako sferę priorytetową w swojej, a tym samym i klubowej działalności sportowej. Chęć jej uprawiania stawała się także motywem do powstawania nowych, prywatnych klubów. Zwiększeniu ulegała liczba organizowanych zawodów i rozgrywanych konkursów. Z roku na rok podnosił się poziom wyszkolenia zawodników i koni, co skutkowało większą obsadą konkursów o najwyższym stopniu trudności (CS).

Celem pracy było zobrazowanie przebiegu procesu rozwoju dyscypliny ujeżdżenia w Polsce w okresie po II wojnie światowej, jego udokumentowanie wraz z przytoczeniem przykładów sukcesów odnoszonych przez czołówkę startujących zawodników i koni.

Rozwój dyscypliny ujeżdżenia w Polsce

Jak już wspomniano, Polska nie należy

do krajów mogących poszczycić się długoletnią tradycją w uprawianiu dyscypliny ujeżdżenie. W 1932 r. po raz pierwszy w programie Polskich Mistrzostw Hipicznych pojawiło się Mistrzostwo w Ujeżdżeniu Konia. Konkurs składał się z trzech prób: przejazdu czworoboku (poziom klasy P), posłuszeństwa przy pokonywaniu przeszkód i skoków przez przeszkody w szybkim tempie 440 m/min (Pruski, 1982). Dwadzieścia lat później, w 1953 r. po raz pierwszy po zakończeniu działań wojennych odbyły się I Jeździeckie Mistrzostwa Polski (JMP) w ujeżdżeniu. W latach 1953–1965 były one rozgrywane na innych zasadach niż europejskie konkursy międzynarodowe. Konkurs ujeżdżenia na JMP składał się z dwóch części: programu wykonanego na czworoboku i dwunawrotowej próby skoków. W pierwszym nawrocie oceniano wykonanie skoków posłuszeństwa (na skos przeszkody, ze stępa, z klusa) i zatrzymanie po skoku. W drugim – skoki (w ilości 8–10) wykonane w tempie 440 m/min (Chachula i Bucholt-Ferenstein, 1976). Jeszcze w latach 60. XX w. Polska była jednym z niewielu krajów europejskich, w którym nie trenowano ujeżdżenia. W 1966 r. w skład programów rozgrywanych podczas JMP Polski Związek Jeździecki włączył program św. Jerzego, będący najłatwiejszą z prób międzynarodowych. Jedynym w tym okresie jeźdźcem, który angażował się w przygotowanie koni do dyscypliny ujeżdżenie był Marian Kowalczyk (Domański, 1969). Ogier Sekt po Rumian był pierwszym koniem w Polsce, którego stopień wyszkolenia umożliwił wykonanie elementów programu Grand Prix, choć startował w konkursach na poziomie św. Jerzego (Wąsowska, informacja własna). Marian Kowalczyk początkowo układał konia metodą prób i błędów, aż do czasu nawiązania współpracy z rumuńskim trenerem płk Andrea Georgie.

Konie półkrwi hodowane w polskich stadninach były chętnie kupowane przez kupców z Europy Zachodniej, zarówno z uwagi na ich potencjał, jak i atrakcyjną cenę. W konkursach Igrzysk Olimpijskich w Monachium w 1972 r. nie startowali polscy dresażysty, ale brały w nich udział konie polskiej hodowli – w ekipie holenderskiej wałach Sylen (po Solista xx), hod. SK Rzeczna oraz w ekipie szwajcarskiej wałach Sod (po Machandel), hod. SK Rzeczna i wałach Char-

lamp (po Kapelmistrz), hod. SK Żołędnica (Grabowski, 1973).

W 1976 r. Jeździeckie Mistrzostwa Polski w ujeżdżeniu odbyły się w Warszawie i zgromadziły rekordową jak na tę dyscyplinę liczbę 11 koni. Wprowadzenie do programu JMP konkursu św. Jerzego spowodowało, że niewielu jeźdźców podejmowało trud przygotowania koni do startu w mistrzostwach (Lawin, 1977 a). Rozwój dyscypliny ujeżdżenie rozpoczął się po 1976 r. za sprawą trenera WKKW – Andrzeja Orłosia i kilku ówczesnych zawodników: Stefana Grodzickiego, Elżbiety Morciniec, Antoniego Pacyńskiego, Krzysztofa Tomaszewskiego, Wandy Wąsowskiej i Józefa Zagora. Józef Zagor pracował jednocześnie z trzema końmi (Heliosem, Sumem i Szamanem), przygotowując je dla siebie i swoich uczniów. Zawodnicy byli samoukami, wiedzę o ujeżdżeniu czerpali z konkurencji WKKW, uczyli się na własnych błędach, podpatrywali zawodników z innych krajów.

Wyraźny wzrost zainteresowania ujeżdżeniem dał się zauważyć od 1977 r., co można wiązać z wizytą w PSO Książ znakomitego trenera z NRD Wolfganga Müllera. Stworzył on podwaliny polskiego ujeżdżenia (Lawin, 1977 b). Począwszy od 1977 r. zgrupowania w Książu odbywały się cyklicznie w kolejnych latach przez okres około 2 tygodni. Powstała kadra dresażystów: Elżbieta Morciniec na Frezie, Wanda Wąsowska na Damazym oraz Józef Zagor na Heliosie, która rozpoczęła starty w zawodach zagranicznych (w Bułgarii oraz NRD). Do Książa przyjeżdżał także kolega Wolfganga Müllera z kadry NRD Horst Köhler i Austriak Hubert Eichinger z Hiszpańskiej Szkoły Jazdy w Wiedniu. W kolejnych latach zgrupowania odbywały się w Drzonkowie i Poznaniu (Wąsowska, informacja własna).

Do grupy zawodników trenujących ujeżdżenie w drugiej połowie lat 70. należeli: Adam Jończyk, Anna Kuczyńska (Piasecka), Bogusław Misztal, Elżbieta Morciniec, Antoni Pacyński, Krzysztof Tomaszewski, Wanda Wąsowska i Józef Zagor. W 1978 r. dołączył Andrzej Sałacki. W 1979 r. w Stadzie Ogierów w Książu odbyły się JMP połączone z rozgrywanymi po raz pierwszy w Polsce Międzynarodowymi Zawodami w Ujeżdżeniu rangi CDI. Zawodnicy krajowi w liczbie

13 seniorów i 14 juniorów oraz dwie amazonki z NRD stworzyli kolejną rekordową obsadę zawodów w historii ujeżdżenia w Polsce (Rudowski, 1979). W 1978 r. w ramach JMP w Książu rozegrano po raz pierwszy w Polsce, wówczas tylko jako dodatkowy, konkurs Intermediaire I, a w 1979 program ten stanowił już finał JMP seniorów. Według opinii Rudowskiego (1979), postęp w dyscyplinie doprowadził wówczas do etapu, w którym 7 czołowych koni można było pokazać za granicą, wprawdzie bez oczekiwania na sukcesy, ale też bez obawy kompromitacji, a o takiej sytuacji jeszcze dwa lata wcześniej nie mogło być mowy. Po powołaniu polskiej ekipy dresażystów na Igrzyska Olimpijskie w Moskwie do kadry dołączył Bogusław Misztal na ogierze Damian.

W 1980 r. warunkiem startu w konkursach finałowych JMP, zarówno seniorów jak i juniorów, było uzyskanie 60% punktów w konkursach eliminacyjnych. W 1982 r. regulamin mistrzostw został zmieniony. Ostateczny rezultat był wypadkową trzech konkursów, za które jeźdźcy otrzymywali punkty bonifikacyjne. Ich wartość była uzależniona od zajętego miejsca i zastosowanego przelicznika. Program JMP seniorów składał się z konkursów: CC-2, Inter I i Inter II. Poziom wyszkolenia czołówki zawodników wzrósł w dużej mierze dzięki konsultacjom z trenerem Hubertem Eichingerem i startom zagranicznym (Markowski, 1982).

Baza koni, jaką dysponowali jeźdźcy była średniej klasy. Niewiele dobrych wierzchowców trafiało do najlepszych zawodników w ramach np. dzierżawy, tak jak miało to miejsce w przypadku ogiera Hajmon, przekazanego Elżbiecie Morciniec przez PSO Łobez czy ogiera Wenet wydzierżawionego Wandzie Wąsowskiej przez PSO Starogard Gdański. Według Markowskiego (1983), utrzymanie wysokiego poziomu zawodników czołówki krajowej i możliwość nawiązania równorzędnej walki w konkursach na arenie międzynarodowej wymagały wyposażenia członków kadry w większą liczbę znacznie lepszych koni. Kolejnymi bolączkami były brak trenerów i instruktorów oraz istnienie jedynie trzech ośrodków – w Książu, Łącku i Bogusławicach – posiadających właściwie przygotowane, choć nie do końca wolne od mankamentów czworoboki.

W 1982 r. pełnienie obowiązków trenera zawodników kategorii wiekowej młodych jeźdźców rozpoczęła Wanda Wąsowska. Dzięki pracy Wandy Wąsowskiej i Józefa Zagora uległa zwiększeniu także grupa juniorów. W mistrzostwach Polski juniorów w ujeżdżeniu w 1984 r. uczestniczyło 23 zawodników i zawodniczek z 22 klubów i sekcji jeździeckich na 29 koniach (Markowski, 1983).

W 1985 r. wprowadzono nowy regulamin rozgrywania mistrzostw. Wynik ostateczny stanowiła suma punktów uzyskanych w trzech konkursach. Warunkiem uwzględnienia w klasyfikacji ogólnej wyniku konkursu finałowego było uzyskanie w nim minimum 50% możliwych do zdobycia punktów (Markowski, 1985). Mistrzostwa w 1986 r. odbyły się w PSO Łąck. Złoty medal zdobył Andrzej Sałacki na klaczy Czcionka (rok wcześniej wygrał na Mytropie), drugie miejsce Elżbieta Morciniec na Oparze (rok wcześniej na Frezie).

W 1986 r. polska ekipa młodych jeźdźców w składzie: Małgorzata Hałęła na koniu Damian, Joanna Lopko na Halsie, Katarzyna Milczarek na Rustanie, Joanna Morciniec na Hajmonie i Mieczysław Zagor na Heliosie wystartowała w Mistrzostwach Europy w Kronbergu (RFN). Polscy zawodnicy nie odbiegali poziomem od pozostałych uczestników, choć zespołowo zajęli XIV, ostatnie miejsce (Wąsowska, 1987). Po zakończeniu mistrzostw Katarzyna Milczarek pozostała w Niemczech i odbyła najpierw miesięczne, a w kolejnym roku (z klaczą Desa dzierżawioną od SK Nowielice) półroczne szkolenie u niemieckiej trenerki Inge Theodorescu (Milczarek, informacja własna).

Analiza stanu polskiego jeździectwa lat 80. XX w. wykazała istnienie tendencji wzrostowej liczby klubów, których zawodnicy uprawiali dyscyplinę ujeżdżenia. Na pierwszym miejscu pod względem wyników uzyskiwanych w zawodach plasował się LKS Nadwiślanin Kwidzyn, na drugim SJ CWKS Legia-Warszawa, a na trzecim miejscu SJ CWKS Legia Stara Miłosna (Chachula i Albera, 1988).

Poziom ujeżdżenia w Polsce osiągnął pułap umożliwiający nadanie zawodom CDI w Książu rangi eliminacji do Pucharu Świata w ujeżdżeniu. W dalszym ciągu prawie każdy

z zawodników pracował sam, bez pomocy trenera. Brakowało zgrupowań (jedne z niewielu były prowadzone przez Georga Wahla), a liczba możliwych startów w zawodach w porównaniu do innych dyscyplin jeździeckich była bardzo skromna (Markowski, 1989). Po 1989 r. proces prywatyzacji spowodował, że wiele państwowych klubów i stadnin zakończyło działalność. Zawodnicy stawali się właścicielami koni, na których trenowali, niektórzy otwierali własne kluby jeździeckie. Powstawały także prywatne ośrodki, należące do osób wcześniej nie związanych z jeździectwem, których właściciele zatrudniali utytułowanych trenerów i zawodników i kupowali wartościowe pod względem użytkowym konie z Europy Zachodniej. Coraz częstszym zjawiskiem stawało się zapraszanie do Polski zagranicznych trenerów i organizowanie tzw. klinik, w których odpłatnie mógł uczestniczyć każdy zainteresowany.

Na początku lat 90. Katarzyna Milczarek zaprosiła do Polski Inge Theodorescu i Wiktora Ugriumowa z Rosji. W 1992 r. na koniu Rustan zakwalifikowała się na IO w Barcelonie. Wyjazd na IO nie doszedł do skutku, gdyż PZJ uznał, że para nie rokuje nadziei na zajęcie wysokiego miejsca, a wysłanie konia z zawodnikiem wiązało się z poniesieniem znacznych kosztów (Milczarek, informacja własna). W 1993 r., chcąc podnieść poziom wyszkolenia polskiej kadry jeźdźców ujeżdżeniowych, PZJ zaprosił do Polski trener Inge Theodorescu. W drugiej połowie lat 90. przyjeżdżali również trenerzy Eric Lette oraz Jan Bebelmans, który pracuje z polskimi zawodnikami do dziś.

Analiza wyników zawodów krajowych i zagranicznych

W celu przedstawienia i udokumentowania dynamiki rozwoju dyscypliny ujeżdżenie dokonano analizy wyników zawodów krajowych i zagranicznych, podczas których były rozgrywane programy o stopniu trudności co najmniej klasy C. Wyniki pozyskano z Polskiego Związku Jeździeckiego. W badaniach uwzględniono 20-letni okres rozwoju dyscypliny, obejmujący lata

1985–2004. Rok 1985 wybrano z uwagi na fakt, że wówczas, jak już wspomniano, zostały wprowadzone zmiany w regulaminie rozgrywania Mistrzostw Polski. W przeprowadzonej analizie wykorzystano wyniki 208 par koń-jeździec, uzyskane podczas startów w 168 imprezach krajowych i 153 międzynarodowych. Analizowany przedział czasowy podzielono na 5-letnie okresy.

W latach 1985–2004 zawody w dyscyplinie ujeżdżenie, w ramach których były rozgrywane konkursy klas C, CC i CS organizowało 28 ośrodków. Największa liczba imprez odbyła się w Sopocie, Józefinie, Starej Miłośnie, Wrocławiu i Zbrosławicach, przygotowana przez kluby jeździeckie specjalizujące się w trenowaniu koni do dyscypliny ujeżdżenie i posiadające zawodników uprawiających tę dyscyplinę.

W tabeli 1 zamieszczono dane dotyczące liczby rozegranych zawodów krajowych, a w ich ramach konkursów klas C, CC i CS oraz statystykę uczestnictwa polskich zawodników w zawodach międzynarodowych. W latach 1985–1989 liczba rozegranych zawodów krajowych znacznie przewyższała liczbę startów zawodników w imprezach międzynarodowych. Poziom wyszkolenia dużej liczby zawodników i koni umożliwił w tym okresie starty w konkursach o stopniu trudności nie wyższym niż właściwy dla klasy C. Sytuacja uległa zmianie po 1990 r., kiedy liczba zawodów krajowych i międzynarodowych stała się porównywalna. W okresach między 1990 a 1994 r. oraz między 1995 a 1999 liczba imprez międzynarodowych, w których brali udział Polacy, wzrosła prawie 3-krotnie w stosunku do lat 1985–1989. Proces prywatyzacji, który na początku lat dziewięćdziesiątych objął ośrodki hodowlane i jeździeckie, zapewnił polskiemu zawodnikom swobodę w realizowaniu wyjazdów na zagraniczne, prestiżowe zawody oraz uczestniczeniu w konkursach, dzięki którym było możliwe gromadzenie punktów kwalifikujących do udziału w najważniejszych imprezach jeździeckich na świecie. Polacy zaczęli współzawodniczyć w konkursach z najlepszymi zawodnikami dyscypliny (Wąsowska, informacja własna).

Tabela 1. Liczba zawodów i rozegranych konkursów w latach 1985–2004
 Table 1. The number of competitions between 1985 and 2004

Lata Years		1985–1989	1990–1994	1995–1999	2000–2004	Ogółem liczba zawodów Total number of events
Liczba zawodów krajowych Number of national events		47	45	35	41	168
Liczba rozegranych konkursów krajowych Number of national competitions	C	68	68	63	115	314
	CC	76	98	77	119	370
	CS	36	71	38	51	196
	razem total	180	237	178	285	880
Liczba zawodów międzynarodowych Number of international events		16	46	47	44	153
Liczba rozegranych konkursów międzynarodowych Number of international competitions	C	3	3	7	14	27
	CC	40	29	52	64	185
	CS	30	89	77	68	264
	razem total	73	121	136	146	476

Wzrostowi uczestnictwa w zawodach w sposób oczywisty towarzyszył wzrost liczby konkursów, w których startowali jeźdźcy. Na przestrzeni lat 1985–2004 liczba konkursów, zarówno w zawodach krajowych jak i międzynarodowych, uległa niemal dwukrotnemu zwiększeniu w porównaniu do lat 1985–1989. W imprezach krajowych wzrosła liczba konkursów w ramach każdej z klas, choć w klasach C i CC rozegrano ich więcej niż w CS.

Na zawodach międzynarodowych Polacy najczęściej startowali w klasach CC i CS, natomiast sporadycznie w C. W latach 1995–1999 zmniejszeniu uległa liczba rozegranych konkursów krajowych, ale jednocześnie zwiększyła się liczba startów zawodników w konkursach międzynarodowych.

W tabeli 2 zamieszczono liczebności konkursów o określonej obsadzie koni rozegranych w latach 1985–2004 w poszczególnych klasach konkursów podczas zawodów krajowych. Liczba

koni uczestniczących w konkursach najczęściej mieściła się w przedziale od 1 do 5 sztuk, co świadczy o słabym poziomie współzawodnictwa w dyscyplinie ujeżdżenie. Imprezy z obsadą ponad 15 koni zdarzały się sporadycznie.

Największą liczbę wykonanych programów ujeżdżeniowych określonego stopnia trudności odnotowano w latach 2000–2004 dla konkursów klasy C. Największa liczba czworoboków klasy CS została wykonana w latach 1990–1994, a najmniejsza w okresie między 1995 a 1999 r. Podsumowanie liczby wszystkich rozegranych konkursów klas C, CC, CS w wyodrębnionych przedziałach lat wskazało na istnienie największej wartości dla okresu między rokiem 1990 a 1995.

Największą obsadę koni startujących w konkursie na przestrzeni analizowanych lat 1985–2004 stwierdzono w przypadku dwóch konkursów klasy C rozegranych w sezonach między 1995 a 1999 r.

Tabela 2. Liczebności konkursów C, CC i CS o określonej obsadzie koni rozegranych w ramach zawodów krajowych w latach 1985–2004

Table 2. The number of C, CC and CS class competitions with a certain number of horses participating in national events between 1985 and 2004

Lata Years		1985–1989				1990–1994				1995–1999				2000–2004				Ogółem liczba koni Total number of horses
Klasa Class		C	CC	CS	ogółem total	C	CC	CS	ogółem total	C	CC	CS	ogółem total	C	CC	CS	ogółem total	
Liczba koni startujących w klasie Number of horses competing within a class	1	6	1	4	11	3	8	7	18	4	7	7	18	4	12	5	21	64
	2	4	4	7	15	8	11	8	27	4	6	4	14	4	8	7	19	71
	3	6	3	9	18	7	6	13	26	4	5	1	10	6	7	7	20	68
	4	7	4	8	19		9	12	21	4	4	2	10	7	7	2	16	59
	5	5	8	2	15	10	8	3	21	7	5	2	14	7	8	1	16	59
	6	3	5	1	9	4	10	6	20	3	3	1	7	7	4	2	13	42
	7	1	2		3	5	9	4	18		1	1	2	4	5	1	10	29
	8	4	8		12	6	7	3	16	2	1		3	5	1	1	7	33
	9	2	7		9	2	1	1	4	4	2		6	4	2	2	8	23
	10	2	3	1	6	4	2		6	1	2		3	6	3	1	10	19
	11	2			2	2		1	3	1	3		4	2	3	1	6	13
	12	2	3	1	6	2	1		3	1			1	4	3		7	17
	13	1	5		6		2		2	3			3	2			2	13
	14	1			1	4			4		1		1	5	2		7	13
	15		2		2	1			1	2			2	3	1		4	9
	16									1			1	2	1		3	3
	17	1		1	2	2			2	1			1					4
	18														1		1	1
	19													2			2	4
	20		1		1	1			1	2			2	2			2	4
	21		1		1					1			1	3			3	6
	22													1			1	2
	23																	
	24																	
	25									2			2		1		1	3
Razem liczba startów Total number of entries		47	57	34	138	61	74	58	193	47	40	18	105	80	69	30	179	

Polscy jeźdźcy dosiadali głównie koni polskiej hodowli, pochodzących ze stadnin koni wielkopolskich. Konie startujące w latach 1985–1989 pochodziły wyłącznie ze stadnin państwowych: z Nowej Wioski, Kadyn i Racotu. W latach 1990–1994 pojawiły się na krajowych hipodromach konie z Europy Wschodniej (łotewskie, pochodzące z Litwy trakeny czy achaltekińskie), a od 1994 także konie z Europy Zachodniej (Niemcy).

Rosjanie z sukcesami wykorzystywali w dyscyplinie ujeżdżenia konie achaltekińskie i generalnie preferowali użytkowanie w dresażu koni lekkich, w przeciwieństwie do Niemców, którzy faworyzowali rasy cięższe i masywniejsze (Ammann, 2007).

Dzięki kontaktom zagranicznym, jakie umożliwiały wyjazdy na międzynarodowe zawody oraz współpracy z doświadczonymi trenerami goszczącymi w Polsce widoczny stawał się progres w umiejętnościach zarówno zawodników, jak i koni. Duże znaczenie miało też posiłkowanie się importowanymi końmi, odznaczającymi się dużym potencjałem i talentem do ujeżdżenia lub dysponującymi już umiejętnościami umożliwiającymi starty w konkursach o wysokim stopniu trudności. Pojawiła się możliwość posiadania własnych, dobrych koni, sprowadzania nasienia ogierów sportowych z zagranicy. Zawodnicy ponosili wszelkie obciążenia związane z procesem treningowym, ale także sami decydowali o wyborze osoby trenera i imprez, w których chcieli startować.

W tabeli 3 zamieszczono wyniki 23 par koń-jeździec (na 209 par ogółem), które odniosły powyżej 10 zwycięstw w zawodach krajowych i międzynarodowych w latach 1985–2004.

Największa liczba wygranych należała do Anny Bienias na Celbancie. Lata sukcesów tej pary to okres między 1990 a 1999 r., w którym wygrała 44 konkursy, w tym 30 w klasie CS. W latach 1990–1994 Anna Bienias startowała także na koniu Taran, wygrywając na nim jedenastokrotnie, w tym 7 razy w klasie CS.

Andrzej Sałacki na koniu Czcionka i Mieczysław Zagor na koniu Helios odnieśli dość pokazną liczbę zwycięstw, startując tylko w pierw-

szym z rozpatrywanych okresów. W początkach lat 90. XX w. Andrzej Sałacki trenował i startował na młodych koniach, a Mieczysław Zagor rozpoczął karierę w dyscyplinie skoków przez przeszkody. Uwagę zwraca sylwetka sportowa Justyny Dysarz, która w latach 1995–2004 utrzymywała na wysokim poziomie wyczynu aż trzy konie (Sofix, Germanik, Turyn). Na dwóch koniach startowała Anna Piasecka. Na Fosgenie zwyciężyła 31 razy, na Cedarze – 10 razy. Należy ona do grona zawodników, którzy osiągnęli sukcesy już dekadę wcześniej, podobnie jak Elżbieta Morciniec, która startując w latach 1985–1989 na Hajmonie wygrała 20 konkursów i Bogusław Miształ. Ten ostatni na Cyprysie wraz z Katarzyną Milczarek na Rustanie stanowią parę, których kariera startowa w analizowanym okresie trwała najdłużej (15 lat). Najwięcej wygranych – 17 z 22 – Bogusława Miształa i Cyprysa przypada na okres 1985–1989.

W latach 90. i na początku 2000. polscy zawodnicy osiągnęli poziom umiejętności pozwalający na starty w mistrzostwach świata i Europy. Oto kilka przykładów potwierdzających ten fakt: w 1991 r. Katarzyna Milczarek na koniu Rustan uczestniczyła w Mistrzostwach Europy odbywających się w Donaueschingen. W 1994 r. polska ekipa ujeżdżeniowa wzięła udział w Światowych Igrzyskach Jeździeckich (WEG) w Hadze. Polskę reprezentowali Anna Bienias na Celbancie, która zajęła XLIV miejsce, Katarzyna Milczarek na Rustanie – XLIX miejsce i Andrzej Sałacki na Kapitolu – LXI miejsce. Bardzo udany start Anny Bienias na Celbancie podczas Światowych Igrzysk Jeździeckich w 1998 r. umożliwił jej zajęcie XXII miejsca. Na tym samym koniu, w 2000 r. zawodniczka zakwalifikowała się do udziału w Igrzyskach Olimpijskich w Sydney, na które niestety z powodów osobistych nie pojechała (Wąsowska, informacja własna). W 2004 r. Katarzyna Milczarek na koniu Lecantos podczas zawodów CDI w Hagen zajęła VI miejsce w konkursie Grand Prix kür. W tym samym roku wraz z Żanetą Skowrońską na Romeo i Jarosławem Wierchowskim na Wielandzie reprezentowała Polskę w mistrzostwach Europy, zajmując zespołowo XII miejsce przed Belgią i Białorusią (Pruchniewicz, 2005).

Tabela 3. Liczba wygranych w zawodach krajowych i międzynarodowych par koń-zawodnik w latach 1985–2004
 Table 3. Number of victories in national and international competitions between 1985 and 2004

Zawodnik <i>Rider</i>	Koń <i>Horse</i>	1985–1989				1990–1994				1995–1999				2000–2004				Ogółem <i>Total</i>
		C	CC	CS	ogółem <i>total</i>	C	CC	CS	ogółem <i>total</i>	C	CC	CS	ogółem <i>total</i>	C	CC	CS	ogółem <i>total</i>	
Anna Bienias	Celbant				–	2	12	15	29			15	15				–	44
Anna Piasecka	Fosgen				–		10	18	28		3		3				–	31
Katarzyna Milczarek	Rustan		1	8	9			15	15			3	3				–	27
Bogusław Misztal	Cyprys	3	4	10	17			2	2		3		3				–	22
Elżbieta Morciniec	Hajmon		12	8	20				–				–				–	20
Teresa Tomaszewska	Czakram				–				–				–	4	15		19	19
Andrzej Sałacki	Czcionka	8	4	7	19				–				–				–	19
Justyna Dysarz	Sofix				–				–	1	2		3		14	1	15	18
Mieczysław Zagor	Helios	10	4	4	18				–				–				–	18
Romy Sępniewska	Johnnie Walker				–				–	7	4		11		6		6	17
Żaneta Skowrońska	Goldamos				–				–	5	1	6			9	9	9	15
Jarosław Wierzchowski	Wieland				–				–				–	5	8	1	14	14
Justyna Dysarz	Germanik				–				–				–	14			14	14
Żaneta Skowrońska	Odysej				–				–	3	7	2	12	2			2	14
Piotr Wierzchowski	Wieland				–				–				–	10	3		13	13
Joanna Włoczewska	Celebes				–				–	1			1		1	10	11	12
Justyna Dysarz	Turyn				–				–		2		2	1	6	3	10	12
Anna Bienias	Taran				–				–	1	3	7	11				–	11
Ewa Kamińska	Dowgird				–	4	2		6	2	3		5				–	11
Joanna Lopko	Hals	2	4		6		3	2	5				–				–	11
Gabriela Jaworska	Raimond Van't Hooghof				–				–				–	8	2		10	10
Piotr Wierzchowski	Ferreira Gomez				–				–				–	8	2		10	10
Anna Piasecka	Cedar	2	2		4		3	3	6				–				–	10

W 2006 r. podczas Światowych Igrzysk Jeździeckich w Aachen reprezentujący Polskę zawodnicy uplasowali się na następujących miejscach: Katarzyna Milczarek na Lecantosie – XLI, Michał Rapcewicz na Randonie – XLIII, Żaneta Skowrońska na Romeo – LVIII i Jarosław Wierchowski na Wielandzie – LXXXII. Rok 2008 to czas sukcesów Michała Rapcewicza na Randonie. Zdobył tytuł mistrza Polski i wystartował w Olimpii po 80 latach od ostatniej obecności Polaków w tej prestiżowej imprezie. Dzięki zajęciu w konkursie Grand Prix XI miejsca zyskał kwalifikację do GP Freestyle (kür), w którym uzyskał noty plasujące go na XIV miejscu (Bogusz-Zieja, 2008). Rapcewicz zakwalifikował się i wystąpił na Igrzyskach Olimpijskich w Hongkongu, gdzie na Randonie zajął XXIII miejsce oraz wystartował w Światowych Igrzyskach Jeździeckich w ‘s-Hertogenbosch (Krasowska, 2008).

W międzynarodowych zawodach CDI*** w Mierzęcinie w 2009 r. wystartowało 26 par z 6 krajów, w tym 11 zawodników na 13 koniach z Polski. Tryumfowała Katarzyna Milczarek, która wygrała 5 konkursów: św. Jerzego na Don Windsorze, Grand Prix na Ekwadorze, Inter I i Inter I kür na Don Windsorze, Grand Prix Freestyle (kür) na Ekwadorze. Zawody przeszły do historii. Polacy wygrali wszystkie konkursy (Pruchnicewicz, 2009). Mistrzostwa Polski i CDI-W, które odbyły się we Wrocławiu w 2009 r., zgromadziły 110 koni z 15 państw. W konkursie Grand Prix, który był konkursem eliminacyjnym do finału, wygrała Katarzyna Milczarek na Ekwadorze. Drugie miejsce zajął Michał Rapcewicz na Randonie, a trzecie Laurens Van Lieren na Hexagon’s Ollright z Holandii. W finale Grand Prix Freestyle (kür), który miał rangę eliminacji World Cup Ligi Europy Centralnej wygrała Katarzyna Milczarek na Ekwadorze, drugi był Michał Rapcewicz na Randonie. W tej samej kolejności zawodnicy ukończyli MP. Według Lawina (2009), podsumowującego wyniki mistrzostw, poziom wyszkolenia dwóch najlepszych polskich koni umożliwił uczestnictwo w międzynarodowych zawodach najwyższej rangi.

VII miejsce Michała Rapcewicza na Randonie w 2009 r. w Las Vegas to najlepszy wynik w historii występów polskich reprezentantów w finale World Cup (Szewczyk, 2009). Podczas

Światowych Igrzysk Jeździeckich w Lexington w 2010 r. Polskę reprezentowali Katarzyna Milczarek na Ekwadorze i Michał Rapcewicz na Randonie. W programie mistrzostw obowiązuje zasada trzystopniowej rywalizacji. Wynik konkursu Grand Prix kwalifikuje trzydziestu najlepszych zawodników do udziału w GP Special, a piętnaście par, które uzyskają w nim najwyższe noty startuje w GP Freestyle (kür). Katarzyna Milczarek zajęła XXV miejsce w GP Special, a Michał Rapcewicz zakwalifikował się do GP Freestyle. Uplasował się, co prawda, na ostatnim piętnastym miejscu, ale nie zmienia to faktu, że po raz pierwszy w historii polskiego ujeżdżenia Polak znalazł się w czołowej „15” świata (Szewczyk, 2010).

W 2011 r. w Mistrzostwach Europy w Rotterdamie polską ekipę reprezentowali: Beata Stremler na Martini – zajęła XXIII miejsce, Katarzyna Milczarek na Ekwadorze – XXVI miejsce i Michał Rapcewicz na Randonie – XXXI miejsce. W tym samym roku Katarzyna Milczarek wygrała Ligę Europy Centralnej na Ekwadorze i wzięła udział w finale Pucharu Świata, zajmując XI miejsce. W 2012 r. w Warszawie ponownie wygrała Ligę Europy Centralnej na Ekwadorze, a Michał Rapcewicz na Randonie zajął drugie miejsce. Oboje zakwalifikowali się do udziału w finale World Cup w ‘s-Hertogenbosch, gdzie w konkursie GP Freestyle Michał Rapcewicz zajął XVII miejsce, a Katarzyna Milczarek XVIII miejsce. W IO odbywających się w 2012 r. w Londynie polska ekipa zajęła następujące miejsca: Beata Stremler na Martini (Mistrzyni Polski z 2011 r.) – XXXVI, Katarzyna Milczarek na Ekwadorze – XXXVIII, Michał Rapcewicz na Randonie – XLV.

Okres między 2008 a 2012 r. można określić „złotymi” latami polskich zawodników, szczególnie Katarzyny Milczarek i Michała Rapcewicza (Milczarek, informacja własna).

Podsumowanie

Dyscyplina ujeżdżenia nie ma w Polsce długoletniej tradycji. Początki datuje się na 1932 r. Zainteresowanie nią rozwijało się wolno. W kraju istniała populacja koni z predyspozycjami do dressażu, brakowało jednak bazy i wiedzy na temat zasad i prawideł szkoleniowych. Nie przeszkodziło to jednak polskim zawodnikom w okresie

po II wojnie światowej w osiągnięciu poziomu umiejętności, umożliwiającego podjęcie równorzędnej rywalizacji na arenie międzynarodowej w zawodach rangi mistrzostw świata, pucharów świata i igrzysk olimpijskich. Znaczący rozwój nastąpił na początku lat 90. XX w., kiedy proces prywatyzacji objął ośrodki hodowlane i jeździeckie. Ułatwiło to zawodnikom z Polski uczestni-

czenie w prestiżowych zawodach i konkursach zagranicznych oraz umożliwiło gromadzenie punktów kwalifikujących do udziału w najważniejszych imprezach jeździeckich na świecie. Dzięki kontaktom zagranicznym oraz współpracy z doświadczonymi trenerami goszczącymi w Polsce widoczny stał się progres w umiejętnościach zarówno zawodników, jak i koni.

Literatura

- Amman M.E. (2007). The FEI Championships, Max E Ammann, Switzerland.
- Bogusz-Zieja J. (2008). 100-lecie zawodów w Olimpii. *Koń Polski*, 284: 34–36.
- Chachula J., Albera A. (1988). Czołowe kluby jeździeckie z lat 1986–1987. *Koń Polski*, 99: 20–21.
- Chachula J., Bucholc-Ferenstein W. (1976). Polskie konie wierzchowe. PWRiL, Warszawa.
- Domański W. (1969). Sport jeździecki w 25-leciu PRL. *Koń Polski*, 16: 29–33.
- Grabowski J. (1973). Panie dominują w olimpijskim konkursie ujeżdżenia. *Koń Polski*, 29: 25.
- Krasowska B. (2008). Czekać na Hongkong. *Koń Polski*, 291: 28–29.
- Lawin J. (1977 a). Mistrzostwa Polski w ujeżdżeniu 1976. *Koń Polski*, 45: 21–22.
- Lawin J. (1977 b). Mistrzostwa Polski w Ujeżdżeniu. *Koń Polski*, 48: 18.
- Lawin J. (2009). Partynice stolicą ujeżdżenia. *Koń Polski*, 305: 20–23.
- Markowski W. (1982). Mistrzostwa Polski w ujeżdżeniu, Łąck 1982. *Koń Polski*, 67: 25–29.
- Markowski W. (1983). Aktualny stan i perspektywy ujeżdżenia w Polsce. *Koń Polski*, 72: 28–31.
- Markowski W. (1985). Międzynarodowe zawody w ujeżdżeniu Książ'85. *Koń Polski* 81: 25–26.
- Markowski W. (1989). CDI-W Książ. *Koń Polski*, 105/106: 21–22.
- Mickunas J. (1967). Jak patrzeć na próby ujeżdżenia. *Koń Polski*, 5: 19–21.
- Pruchniewicz W. (2005). Mistrzostwa Polski i MP Młodych jeźdźców w ujeżdżeniu, Wrocław, 9–11 września. *Katarzyna Pierwsza. Koń Polski*, 257: 36–38.
- Pruchniewicz W. (2009). Niegościnni Polacy. *Koń Polski*, 302: 16–17.
- Pruski W. (1982). Dzieje konkursów hipicznych w Polsce, Warszawa.
- Rudowski M. (1979). XXXIV Mistrzostwa Polski seniorów i juniorów w ujeżdżeniu oraz CDI, Książ 1979. *Koń Polski*: 24–25.
- Szewczyk M. (2009). Finał PŚ w ujeżdżeniu w Las Vegas, 15–19 kwietnia. Ten trzeci. *Koń Polski*, 300: 24–25.
- Szewczyk M. (2010). Polak 15. na świecie. *Koń Polski*, 318: 8–10.
- Wąsowska W. (1987). Drugi start młodych polskich jeźdźców w mistrzostwach Europy w konkurencji ujeżdżenia. *Koń Polski*, 91: 14.

THE DEVELOPMENT OF POLISH DRESSAGE AFTER WORLD WAR II

Summary

Poland does not have a long-standing tradition of dressage. However, after the war a group of competitors decided to take advantage of the fact that there was a population of horses predisposed to this equestrian discipline. Despite facing many obstacles, such as lack of help from trainers, having to train the horses by learning from their own mistakes or observing the techniques used by competitors from other countries, in half a century they managed to achieve the level of skills that enabled them to compete in World Championships, the World Cup and the Olympic Games.

The first Polish Dressage Championships took place in 1953 and in the early 2000s Polish competitors participated in the World Cup finals, FEI World Equestrian Games and the 2012 London Olympic Games.

This article illustrates the evolution of dressage in Poland after World War II along with the achievements of lead competitors and horses.

Key words: horses, dressage, championships, Poland